

Warszawa, 29 marca 2022 roku

prof. zw. Katarzyna Sokołowska
Wydział Edukacji Muzycznej
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Łukaszewskiej
w związku z wszczętym przez Radę Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki
przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej –
kompozycji i teoria muzyki**

Niniejsza opinia została sporządzona na podstawie pisma rektora Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie prof. dra hab. Klaudiusza Barana z dnia 2 lutego 2022 roku z informacją, że decyzją RDA UMFC została mi powierzona funkcja recenzenta w ww. postępowaniu.

Podstawowe dane o kandydatce

Pani Joanna Łukaszewska w 1998 roku uzyskała dyplom magistra na kierunku Muzykologia, Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W roku 1999 ukończyła Studium Doktoranckie tej uczelni. Dyplom z wyróżnieniem Podyplomowego Studium Emisji Głosu (w Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy, 1998-2002) i studia odbyte w klasie prof. Jadwigi Gałęskiej-Tritt doprecyzowały zainteresowania doktorantki, skłoniły do podjęcia działalności pedagogicznej, naukowej i artystycznej, których punktem centralnym była emisja głosu i szeroko rozumiana praca z głosem. W latach 2000-2004 była instruktorem emisji głosu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Od 2004 roku do chwili obecnej pracuje na Podyplomowych Studiach Chórmistrzowskich i Emisji Głosu w Akademii Muzycznej w Bydgoszczy. Współpracowała z Chórem Akademickim Uniwersytetu Warszawskiego w charakterze instruktora emisji głosu. Od 2005 roku prowadzi emisję głosu w Chórze Katedry Warszawsko-Praskiej „Musica Sacra”. Ponadto obecnie, na Wydziale Dyrygentury i Wokalistyki Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Rytmiki oraz na Wydziale Muzyki

Kościołnej prowadzi zajęcia z emisji głosu oraz z metodyki śpiewu zespołowego dla specjalności Wokalistyka Chóralna.

Kandydatka zgromadziła wartościowy i pokaźny dorobek jako wokalistka. Dokonała licznych prawykonań partii solowych kompozytorów polskich takich jak: Anna Ignatowicz, Marcin Łukaszewski, Łukasz Farcinkiewicz, Paweł Łukaszewski, Stanisław Moryto czy Marian Sawa. Jako solistka brała udział w uznanych festiwalach w Polsce i za granicą (m.in.: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater” w Częstochowie 1997 i 1998, VI Międzynarodowy Letni Festiwal Muzyki Kameralnej „Lubuska Camerata” 2003).

Doktorantka może poszczycić się bogatym dorobkiem fonograficznym - 10 płyt CD z partiami solowymi (m.in. „Gorzkie żale” Stanisława Moryto, „Stabat Mater” Mariana Sawy), z których „Musica caelestis” otrzymała nagrodę FRYDERYK 2016, „Musica Sacra Poloniae” uzyskała nominację do nagrody FRYDERYK 1999 oraz GRAND PRIX na XIV Międzynarodowym Festiwalu Filmów Katolickich i Multimediiów Niepokalanów 1999 (DUX 0108), „Pie Iesu” uzyskała nominację do nagrody FRYDERYK 2019 i została uhonorowana nagrodą Feniks 2019, a „Moniuszko - muzyka religijna” otrzymała nominację do nagrody FRYDERYK 2020. W 2001 roku nagrała płytę „Ave Maria” (występując obok Małgorzaty Walewskiej) uhonorowaną tytułem „Złota Płyta 2002” oraz „Platynowa Płyta 2002”.

Przedstawione fakty świadczą nie tylko o bogatym dorobku i spektakularnych, artystycznych sukcesach kandydatki. Na podstawie własnych doświadczeń i obserwacji mogę stwierdzić, że Pani Joanna Łukaszewska od wielu lat cieszy się renomą znakomitego pedagoga, wspaniałej wokalistki, osoby, która swoim doświadczeniem i pracą współtworzy oraz stale wzbogaca środowisko polskiej chóralistyki. Z godnym podkreślenia zaangażowaniem bierze udział w charakterze wykładowcy w licznych warsztatach, szkoleniach, konferencjach. Pragnę zaakcentować, że doktorantka postrzegana jest przez prowadzących chóry amatorskie, szkolne, akademickie i profesjonalne jako ekspert w dziedzinie sztuki wokalne w ujęciu pracy w zespole. W muzycznym środowisku darzona jest szacunkiem nie tylko ze względu na szeroką wiedzę i umiejętności, którymi chętnie dzieli się z chórmistrzami, wokalistami, studentami. Jest osobą nauki i sztuki oraz niezwykle skutecznym pedagogiem i ciekawym twórcą.

Ocena rozprawy doktorskiej

Doktorantka przedstawiła do oceny rozprawę pt. „Wybrane problemy kształtowania brzmienia w śpiewie zespołowym w koncepcjach wybranych pedagogów w Polsce, w oparciu

o obserwacje i doświadczenia własne oraz ich zastosowanie w praktyce”. Praca powstała pod kierunkiem promotora dr hab. Alicji Granau-Osińskiej, prof. UMFC.

Rozprawa doktorska liczy 166 strony (wyluczając aneksy i streszczenie w języku angielskim). Tekst został ujęty w 6 rozdziałów. Pierwszy zawiera wprowadzenie w tematykę pracy, zaś ostatni („Uwagi końcowe”) stanowi zwyczajowe podsumowanie. Ważnym dopełnieniem rozprawy pisemnej jest zawartość Aneksu 2. Doktorantka przedstawia 5 płyt CD i DVD, nagrodzonych licznymi nagrodami (w tym Nagrodą Polskiego Przemysłu Fonograficznego FRYDERYK czy Stowarzyszenia Wydawnictw Katolickich FENIKS), które posłużyły jako dźwiękowa ilustracja podejmowanej w rozdziale piątym problematyki. Układ treści świadczy o bardzo wnikliwym, wręcz skrupulatnym opracowaniu tematu.

Struktura rozprawy doktorskiej Pani Joanny Łukaszewskiej jest czytelna, korzystna do prezentacji różnych koncepcji pracy z głosem wybranych pedagogów, jak i do ukazania własnych, autorskich metod pracy nad zbiorową emisją głosu w chórach. Następstwo zagadnień jest przemyślane, stanowi pomoc i wartość w postrzeganiu ogółu problemów. Rozprawę otwiera część pt. „Wprowadzenie. Założenia metodologiczne”, w której autorka przedstawia motywy podjęcia badań, wyjaśnia podstawowe pojęcia dla obranego tematu, prezentuje zastosowane metody badawcze oraz pokrótce omawia literaturę przedmiotu i wskazuje adresata pracy. Opis autorskich metod, jakie kandydatka stosuje podczas pracy nad emisją głosu i ich związek z procesem kształtowania brzmienia zespołu chóralnego to jasno sprecyzowany cel jej dysertacji. W rozdziale drugim autorka dokonuje przeglądu wybranych, w jej opinii najważniejszych publikacji, dotyczących problematyki emisji głosu. Omawia i trafnie komentuje wydane po II wojnie światowej oraz aktualnie wydawane książki i artykuły takich pedagogów jak: Czesław Jan Wojtyński, Halina Sobierajska-Friedrich, Józef Bok, Halina Zielińska, Bogumiła Tarasiewicz, Jadwiga Gałęska-Tritt, Zygmunt Pawłowski, Katarzyna Zachwatowicz-Jasieńska, Leon Łukaszewski. Rzetelna prezentacja zestawienia piśmiennictwa wraz z jego charakterystyką oraz opis stanu badań pozwolił autorce na płynne przejście do konkretyzacji rozważań w rozdziale trzecim, który nosi tytuł „Emisja głosu w śpiewie zespołowym w koncepcjach wybranych pedagogów”. W tej części pracy doktorantka niezwykle szczegółowo i kompetentnie odnosi się do podstawowych zagadnień związanych ze śpiewem – od postawy śpiewaczej, poprzez czynności aparatu oddechowego, fonacyjnego, rezonacyjnego, artykulacyjnego. Wymienione, fundamentalne w szkoleniu głosu czynności zostały przez autorkę gruntownie przeanalizowane i w czytelny sposób porównane na bazie czterech indywidualnych koncepcji metodycznych: Jadwigi Gałęskiej-Tritt, Leona

Łukaszewskiego, Haliny Sobierajskiej, Czesława Wojtyńskiego. Dwa kolejne rozdziały to niezwykle wartościowe i kluczowe dla dysertacji obszary. Doktorantka prezentuje własne doświadczenia i wyniki obserwacji, które koncentrują się wokół kształtowania brzmienia w chórze oraz wokół szkodliwych teorii i błędów w uprawianiu sztuki wokalne. Śmiało, ze znanstwem i przekonaniem dokonuje krytycznej analizy złych praktyk podczas ćwiczeń emisyjnych. W jasny sposób przedstawia własny punkt widzenia sytuacji i praktyk podejmując tym samym interesującą polemikę z istniejącymi w tematyce emisji głosu poglądami. Treść, posiadająca charakter oryginalności i nowatorstwa świadczy o tym, że doktorantka dysponuje niezbędnymi kompetencjami do samodzielnego prowadzenia badań. Zwieńczeniem opisu efektów, wypracowanych w drodze autorskich rozwiązań i doświadczeń, jest prezentacja szczegółu – konkretnych fragmentów wybranych do analizy utworów, ilustrowanych dźwiękowym obrazem, utrwalonym na płytach wraz z dogłębną analizą zagadnień. Stwierdzam, że doktorantka podjęła ważny z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia problem badawczy, którego dotąd nikt w takim ujęciu nie rozwiązał. Należy dodać, że spośród fragmentów 23 poddanych analizie kompozycji aż 5 nie miało wzorców interpretacyjnych (Joanna Łukaszewska współtworzyła prawykonania tychże utworów). Tym samym doktorantka wykazała się nowatorstwem przyczyniając się do rozwoju dziedziny sztuk muzycznych. Z części „Uwagi końcowe” warto przytoczyć słowa doktorantki: *„Czysta teoria opisana w podręcznikach emisji głosu, artykułach, przekazywana podczas sesji i sympozjów naukowych pozostaje tylko nauką i wiedzą. Następnym etapem musi być praktyka, a więc przełożenie wiedzy na konkretne działania na żywym organizmie chóru”*. Owo przełożenie, dokonane przez Joannę Łukaszewską, samodzielnego i dojrzałego specjalistę, stanowi dominantę recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Drobne uchybienia, o których należy wspomnieć w recenzji, dotyczą edycji dokumentu. W tekście znajduje się wiele wyliczeń oznaczonych literami, cyframi i innymi znakami (np. kropki lub myślniki). Jako pewną niezręczność traktuję nadmiar i dowolność w stosowaniu różnych form oznaczeń wyliczeń, które w wielu przypadkach można było zastąpić tekstem ciągłym. Z pewnością tekst mógłby zyskać bardziej przejrzysty charakter pod warunkiem, że zachowane zostaną umiar i logika w formie oraz ilości wyliczeń. Także „Spis treści”, w którym autorka zastosowała różne rodzaje czcionek i różne jej rozmiary jest zabiegiem niespotykanym i niezrozumiałym, wywołującym bardzo złe wrażenie na potencjalnym czytelniku. Takie niczym nieuzasadnione traktowanie liternictwa budzi moje zastrzeżenia.

Rozprawa doktorska autorstwa mgr Joanny Łukaszewskiej jest wartościowa, odkrywczą i ciekawą. Praca napisana jest poprawną polszczyzną, z widoczną starannością o kulturę języka, właściwy dobór słów i stwierdzeń, szyk zdań, formę i jasny przekaz myśli. Autorka zgromadziła bogate piśmiennictwo, w skład którego wchodzi ponad 190 publikacji. W aneksach znalazły się wspomniane płyty CD i DVD oraz ilustracje anatomiczne, stanowiące materiał poglądowy. Doktorantka podjęła temat, który ma istotne znaczenie z punktu widzenia poznawczego i praktycznego. Cel który sobie wyznaczyła został w pełni osiągnięty.

Mgr Joanna Łukaszewska rozwiązała wszystkie założone zagadnienia, jednocześnie wykazując się wysokim stopniem profesjonalizmu. Podjęty problem jest aktualny i ważny, a także bardzo mocno osadzony w realiach pedagogicznej i artystycznej pracy polskich chórów.

Konkluzja

W oparciu o dokonaną ocenę przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej mgr Joanny Łukaszewskiej na temat „Wybrane problemy kształtowania brzmienia w śpiewie zespołowym w koncepcjach wybranych pedagogów w Polsce, w oparciu o obserwacje i doświadczenia własne oraz ich zastosowanie w praktyce” stwierdzam, że wnosi ona cenny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej - sztuki muzycznej. Przedstawiona do recenzji praca doktorska spełnia warunki określone w artykule 13 ust.1. *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r.* (Dz. U. z 2017 r. poz.1789).

Wnoszę o przyjęcie pracy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Wnoszę również o wyróżnienie.

Uzasadnienie

W uwagi na wskazane w tej recenzji walory pracy, wnioskuję do Rady Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie o wyróżnienie rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Joanny Łukaszewskiej, a w przyszłości rozważenie publikacji recenzowanego tekstu (lub obszernych jego fragmentów) w wydawnictwie uczelni. W mojej opinii praca ma ogromną wartość oraz znacznie praktyczne w rozwiązywaniu problemów w ramach dyscypliny artystycznej.

